

Structural-morphological constructions of structural generation of bioclimatic buildings are based on natural-scientific research which has been provided for integral-structural analyses of interaction on the layer of system and on the layer of elements.

The conclusive step of research provides the development of the algorithm of structural generation of bioclimatic buildings with taking into account bioclimatic factors, singularity of art-natural landscapes and town-planning situations. It is necessary that there be an adapting algorithm for informational-mathematical models of geometrical objects and of space-formed topology for computerized architectural programs of bioclimatic architectural objects generation.

Key words: the architectonical essence of space-orderable structure. The energy-informational landscape-biospherical essence. The membrane-arcotectural essence. The space-planning quantum. The Ergotectonical system of building. The Arcotectural system of building. The Biosinotropical system of building. The Algorithm of structural generation of bioclimatic buildings.

УДК 725.578.012(045)

А. В. Коваль-Цєпова

*аспірантка кафедри комп'ютерних технологій дизайну,
НАУ, м. Київ*

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ, З УРАХУВАННЯМ ПЕРВІСНОЇ ФУНКЦІЇ БУДІВЛІ

Анотація: в статті розглядається особливості формування інтер'єрного простору закладів для дітей, що потребують соціального захисту, згідно первісної функції будівель та напряму будівництва даних установ. Аналізуються характерні елементи дизайну інтер'єрів для спеціально збудованих установ та для закладів, що пристосовані під нові функції.

Ключові слова: дизайн, інтер'єр, соціальна реабілітація, бездоглядні діти, первісна функція, будівля, психічний розвиток дітей.

Постановка проблеми. Зростання кількості безпритульних дітей довгі роки залишалося болючим питанням для України. Разом з тим, протягом останніх чотирьох років таке соціальне явище, як бездоглядність та безпритульність дітей, значно змінилося. Кількість дітей, що перебувають в стані безпритульності, вдвічі зменшилась [1]. Дана ситуація говорить про те, що державна політика, направлена на боротьбу з дитячою безпритульністю,

дає конкретні позитивні результати. Важливим також є те, що для допомоги дітям, що мешкають в закладах соціального захисту, залучається багато державних і недержавних організацій, котрі намагаються покращити існуючий стан приміщень, де проживають та відпочивають діти.

Фахівцями підтверджено, що важливим виховним фактором є оточуюче середовище дитини. Тому інтер'єр, в якому проводить багато часу дитина, повинен мати позитивний вплив, бути інформативним, цікавим, доброзичливим та психологічно комфортним. Актуальність даної теми визначається тим, що інтер'єри спеціалізованих закладів останнім часом змінюються, в залежності від еволюції системи соціального захисту безпритульних дітей. Інтер'єри даних установ потребують подальшого вдосконалення, а теоретичне підґрунтя є маловивченим та потребує більш ґрунтовного дослідження і систематизації.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Робота виконана у відповідності до держбюджетної кафедральної науково – дослідницької роботи №83/10.03.03 на тему: “Засади формування гармонійного предметно – просторового середовища міських утворень”, у Національному авіаційному університеті на кафедрі комп'ютерних технологій дизайну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Однією з перших спроб наукового обґрунтування архітектурних та функціонально-планувальних рекомендацій по організації сучасних притулків для неповнолітніх було зроблено в Українському науково-дослідному та проектному інституті по цивільному будівництву Київ ЗНДІЕП. У 1999 році опубліковані “Предложения по архитектурно-планировочным решениям приютов для несовершеннолетних”, включають ряд важливих рекомендацій, що використовуються при розробці дизайну інтер'єрів спеціалізованих закладів для дітей і сьогодні.[2].

Важливе науково-практичне значення мають дослідження з питань архітектури навчальних закладів, по проектуванню та удосконаленню роботи закладів щодо виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування – Кабанова І. В., Мубаракшиної Ф. Д.[3]; архітектурній організації дитячого рекреаційного середовища присвячені роботи Крижановської Н. Я., Солодилової Л. А, Петровської О. В [4].

Мета роботи: проаналізувати вплив первісної функції будівель на подальший дизайн інтер'єру закладів соціального захисту дітей, визначити найбільш актуальні тенденції; розглянути характерні приклади прийомів дизайну в уже існуючих спеціалізованих закладах різних країн та у різних за типами будівництва споруд. У даній статті визначено характерні елементи

дизайну інтер'єрів у спеціально збудованих закладах та у типових спорудах, що пристосовані під нові функції на основі вже існуючих будівель.

Основний зміст. Архітектурні особливості закладів є вагомим чинником для формування подальшої концепції у дизайні. Тому для вивірених та лаконічних ліній у інтер'єрах необхідно враховувати архітектурно-планувальну організацію, первісну функцію будівель та напрям будівництва.

Напрями будівництва спеціалізованих закладів для дітей доцільно розглядати паралельно з будівництвом навчальних закладів, так як останніми роками вони розвивались за подібними напрямками, а саме:

- реконструкція існуючих будівель, розташованих в історичному ядрі міста; можливості розширення таких комплексів обмежені, так як можуть виконуватися за рахунок внутрішніх резервів території (модернізація матеріальної бази та її ущільнення);

- реконструкція й розширення закладів, розташованих поза історичною зоною міста, за рахунок розширення їх території (знос малоцінної забудови міста);

- нове будівництво закладів на нових майданчиках, розміщених у межах міста, передбачених генпланом під будівництво;

- винесення із спеціалізованих комплексів на нові майданчики, за межі міста, якщо відсутня можливість подальшого розвитку матеріальної бази на існуючому майданчику[5].

Розглянуті вище напрями будівництва є характерними для закладів з різною первісною функцією. Проте, для спеціалізованих закладів для дітей, останнім часом досить актуальним напрямом є реконструкція й розширення закладів, розташованих поза історичною зоною міста, за рахунок розширення їх території та нове будівництво закладів та комплексів на нових майданчиках, розміщених за межами міста.

Яскравим прикладом такого комплексу є „Отчий Дім” у селищі Петрівське, Києво-Святошинського р-н., Київської обл. Даний комплекс включає спеціально збудований Дитячий Будинок сімейного типу, та Соціально-Реабілітаційний Центр, який розташовано у існуючій будівлі. Даний комплекс надає можливість соціально-незахищеним дітям пройти дев'ятимісячний реабілітаційний період в Соціально-Реабілітаційному Центрі. Потім, за згодою дітей вони продовжують своє проживання в прийомній родині у Дитячому Будинку сімейного типу до 18 років, де забезпечують оптимальні умови їх життєдіяльності.

Важливим є будівництво не тільки окремих закладів, але й значних за розмірами комплексів. Зокрема, започатковано будівництво дитячих селищ. Для України та Росії це новий вид допомоги дітям-сиротам. В Україні довгий

час створювалися переважно проекти для подальшого будівництва дитячих селищ, але сьогодні вже існує декілька "Дитячих селищ". Яскравим прикладом такого комплексу є "СОС Дитяче містечко", що входить до складу SOS Kinderdorf International – міжнародної неурядової організації, яка захищає інтереси і права знедолених дітей у 132-х країнах. В Росії будівництво установ даної організації було розпочато раніше ніж у нашій державі, сьогодні є позитивним те, що до благодійної допомоги закордонних організацій приєднуються також місцеві меценати. Зокрема у Костромі – на Ігрицькому підвір'ї Свято-Троїцького Іпатіївського монастиря передбачено поселення багатодітних родин з всиновленими дітьми у "Дитячому селищі". Допомогати таким родинам будуть держава, церква й місцеві добродійники. У селищі передбачено храм, медпункт, трапезна, ігрові майданчики, навчальні майстерні й навіть гостьові будиночки. Мета проекту, полягає в тому, щоб у кожної дитини, що опинилася у важкій життєвій ситуації, була впевненість, що поруч із нею завжди будуть близькі люди, готові її підтримати. У дитяче селище, на відміну від дитбудинку, кожний вихованець зможе повернутися в будь-який момент свого, вже дорослого життя.

Такі селища вже давно успішно працюють у Європі й Америці. Саме там бере витоки дана форма житла дітей. У 1880 році в Англії були засновані перші дитячі селища для покинутих дітей. Вони називалися "Національними дитячими будинками". Одночасно перебувало там від 100 до 300 дітей. Селища мали чітку структуру та були розділені на різновікові групи по 7-10 чоловік. За кожною групою була закріплена сестра-вихователька та її помічниця. Діти жили в окремих котеджах родинами. Англійські педагоги вважали такий тип дитячих установ досить позитивним. Час показав, що це дійсно так. "Національні дитячі будинки" працюють дотепер; саме вони послужили прототипом знаменитих установ "SOS – Кіндердорф". До кінця XIX століття в Англії провідною була тенденція до створення великих виховно-освітніх комплексів для безпритульних дітей.

"Республіка Молоді" Вільяма Джорджа стала вагомим внеском для боротьби з проблемою безпритульних дітей. Американський педагог організував літній табір для дітей біля м. Ітака, що згодом і став "Республікою Молоді". Її громадянами були юнаки й дівчата від 16 до 21 року. 170 підлітків жили в 15 двоповерхових котеджах, де слідкували за порядком спеціально запрошені жінки. Там були: церква, початкова школа, загальноосвітня школа, будівля для спортивних занять; булочні, меблева фабрика й швальні, ферма. Продукція майстерень і ферми мала великий попит в окрузі, завдяки чому в дітей був постійний заробіток і кишенькові гроші. Дана установа існувала на кошти, зароблені підлітками. Контроль над дітьми був мінімальним, а успіх

діяльності “Республіки” – феноменальний. Подібні установи стали виникати по всій країні. На початку 1920-х років їх було більше 10, а в середині 20-х стала працювати “Національна асоціація “Республік Молоді”, котра здружила юних громадян і допомагала їхнім співгромадянам-педагогам в організації роботи.

Пізніше в США стали відкриватися й інші установи для дітей і підлітків, наприклад, “Дитяче селище” у штаті Нью-Йорк. Воно було призначене виключно для малолітніх правопорушників. Діти жили сімейними групами в 33 котеджах, у яких був тільки “батько котеджу”. Робота з дітьми велася за тим же принципом, що і в “Республіках Молоді”: самоврядування, праця, навчання, відпочинок, спорт.

Створення невеликих дитячих селищ було характерним для Польщі й тоді ще єдиної Чехословаччини у першій половині XIX ст. Перше таке селище було побудовано й відкрито в 1870 р. Створено воно було на суспільні кошти. Відразу після його відкриття в країні стало виникати безліч “сирітських селищ”, “сімейних селищ” і “косцюшківських сіл” – названих за іменем Тадеуша Косцюшко. Останні були відкриті в 1917 році на столітню річницю від дня смерті цього національного героя. Ініціатором їхнього створення був Казимеж Єжевський. Будівництво й робота “косцюшківських сіл” активно йшли й в 20 - 30-ті роки XX в. У даних установах виховання було наближено до сімейного. Діти одержували освіту й професію, потім їх влаштовували на роботу. Випускники підтримували зв'язок зі своїми названими батьками. Вищезазначені історичні аспекти розкривають характерні особливості і переваги даної форми піклування за дітьми. Закордонний досвід допомагає надалі за даними моделями побудувати дитячі селища і в Україні.

Дизайн інтер'єрів спеціалізованих закладів для дітей, залежить від типу та напряму будівництва споруд. Для подальшого аналізу виділимо два типи будівництва споруд: спеціально збудовані споруди, та пристосовані споруди на основі вже існуючих будівель. Можливості організації дизайну у даних типах закладів принципово відрізняються. Якщо експлуатація приміщень йде у спеціально збудованих спорудах, дизайн інтер'єрів має виразний та динамічний характер, архітектурно-планувальні рішення тут є фундаментом для подальшого декорування. Виразні архітектурні прийоми знаходять своє продовження у меблях, перегородках, декоративних елементах інтер'єрів. Для даного типу споруд характерними є динамічні, чітко виражені декоративні площини різні за фактурою, кольором, та освітлені різними джерелами світла.

Одним з вдалих прикладів органічного і водночас ефектного взаємозв'язку архітектури та дизайну інтер'єрів є заклад для дітей, що належить до типу спеціально збудованих споруд – перший у Росії Центр реабілітації дітей, що страждають раннім аутизмом. Керував архітектурно-дизайнерською

майстернею, що розробила цей унікальний об'єкт член-кореспондент Міжнародної академії архітектури Андрій Олександрович Черніхов.

За статистичними даними проблема дітей-аутистів є характерною для Росії. Однак рання діагностика, своєчасна корекція й навчання дають вагомий результат. Досвіду будівництва спеціальної архітектури для аутичних дітей практично не існувало. У пошуках рішення Черніхов знайомився з безліччю наукових досліджень, постійно спілкувався з фахівцями, намагався відчутти замкнутість внутрішнього світу, у якому живуть аутичні діти. Найважливішою знахідкою стало використання універсальної мови геометричних фігур. Несподівана графіка фасадів і інтер'єрів збуджує фантазію дитини й підштовхує до пізнання. Зовнішній вигляд будинку, немов написаний дитячою рукою, говорить про те, що навколишній світ досить умовний, як малюнки в альбомі малювати. Величезний вітраж, двоярусна оранжерея з венеціанським сонцем-місяцем, крита вуличка з ліхтарями всередині будівлі, та м'яке й ласкаве світло, що ллється звідусіль. Цей будинок проектували, як втілення ідей і відомостей з маленької архітектурної енциклопедії і все це спонукало до спілкування.

Працюючи над проектом, архітектори дотримувалися принципу синкретизму, при якому відбувається “перетікання” з єства в єство, даний принцип був властивий первісному мистецтву, коли, наприклад, танець, спів і музика існували в єдності. Архітекторами і дизайнерами було створено такого простору школи, в якому, гуляючи по внутрішніх галереях, дитина буде отримувати почуття людини, “подорожуючої навколо”, “проникаючої наскрізь” і “спостерігаючої зсередини”. Тут відіграє роль усе. Відстані між колонами, їхня маса й ритмічний порядок, у якому вони вибудовані, взаємини порожнеч і обсягів, співвідношення по вертикалі й по горизонталі в просторі. Архітектура може провокувати відчуття прозорості, світлості, відчуття того, що в її просторі можна якось виявити себе [6].

Передбачається, що в даному просторі в дитини може на підсвідомому рівні виникнути бажання поділитися його радістю. Дані архітектурні засоби та дизайнерські прийоми сприяють до виходу з глухого кута замкнутості аутичних дітей.

На противагу вищезазначеному типу споруд, пристосовані споруди на основі вже існуючих будівель дещо обмежують можливості дизайнерів, так як головним завданням тут є зменшення або уникнення недоліків котрі мали місце у планувальних рішеннях. В переважній більшості прийоми дизайну мають обмежений, локальний характер. Функцію фрагментарного декорування виконує дизайн у даних спорудах.

Ферганський Будинок дитини, що знаходиться в Узбекистані почав своє існування з 1932 року. Даний заклад розрахований на 125 місць. Виховуються в

ньому діти від народження до 7 річного віку. Діти розподілені в 9 вікових групах. Даний заклад є прикладом пристосованої споруди на основі вже існуючої будівлі під нові функції та потреби. У цей час Будинок дитини розміщено у двоповерховому будинку, побудованому за індивідуальним проектом, де були створені всі необхідні умови для гармонійного розвитку дітей, позбавлених батьківського даху. Проте час невпинно вносить свої корективи в спосіб нашого життя та в оточуюче нас середовище. Саме тому побудований за індивідуальним проектом заклад в далекому минулому, не може відповідати повною мірою тим потребам дитини та якості життя, які характерні для сьогодення. Крім основних житлових корпусів є господарський блок – кухня, пральня, медичне відділення, де розміщені ізолятор, фіз. кабінет, процедурна, кабінет лікаря й аптека. У дворі розміщені дитячі майданчики, басейн, розбиті квіткові клумби та фруктовий сад. Все це безперечно є досить суттєвою базою для втілення сучасних потреб життя дітей. Проте, навіть вирішення питання капітального ремонту поки не є можливим. Щорічно виникають труднощі у ремонті опалювальної системи, санвузлів, придбання медичної техніки й оргтехніки. З огляду на дані проблеми питання дизайну інтер'єрів тут сьогодні не розглядається.

Висновки. Визначено, що для спеціально збудованих закладів для дітей, що потребують соціальної адаптації характерні такі засоби дизайну інтер'єрів, як великі за розміром твори декоративного мистецтва, кольорові акценти як на площинах стін та підлоги так і в елементах меблів.

Для типових споруд, що пристосовані під нові функції на основі вже існуючих будівель, характерними є невеликі за розміром декоративні елементи та твори мистецтва, так як для даних споруд характерні невеликі площі самих приміщень.

Слід зазначити, що у теоретичних дослідженнях питання дизайну інтер'єрів спеціалізованих закладів для неповнолітніх, функціонально-планувальні рішення та принципи організації предметно-просторового середовища закладів розглядалися фрагментарно. Більшість сучасних вітчизняних публікацій присвячені суміжним до даної теми: архітектурним принципам планування, проектуванню та будівництву дошкільних, шкільних та позашкільних закладів, закладів з традиційними формами піклування самотньою дитиною. Найбільш ґрунтовними виступають психологічні, соціальні та правові дослідження життєдіяльності дітей. Саме тому необхідним є продовження дослідження маловивчених аспектів по даній темі, в коло яких входить дизайн інтер'єрів спеціалізованих закладів для дітей з урахуванням первісної функції будівлі.

Література

1. Комплексна допомога бездоглядним та безпритульним дітям :метод. посіб. / [О. В. Безпалько, Л. П. Гурковська, Т. В. Журавель та ін.] – К.: Видавничий дім “Калита”, 2010. – 376 с. – (Науково-методичне видання).
2. Предложения по архитектурно-планировочным решениям приютов для несовершеннолетних / В. В. Куцевич, Б. Н. Губов, Л. А. Филатова и др. – К.: КиевЗНИИЭП, 1999. – 69 с.
3. Мубаракшина Ф.Д. Принципы архитектурного формирования детских домов семейного типа с помещениями для трудовой деятельности: автореф. дис. на достижение науч. степени канд. арх.: спец. 18.00.02 “Арх. зданий и сооружений. Творч. концепции арх. деятельности”/ Ф.Д. Мубаракшина. – Москва, 1997.– 24с.
4. Крижановская Н.Я. Методологические основы градостроительного проектирования рекреационной среды для детей: дис. ... д-ра арх.: 18.00.04 / Крижановская Нелли Яковлевна. – К., 1996. – 349 с.
5. Солобай П.А. Структурно-функціональне і композиційне моделювання навчальних комплексів (на прикладі університету): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. арх.: спец. 18.00.01 “Теор. та істор. арх., реставр. та реконстр. історико-архітектурної садщини”/ П.А. Солобай – Х., 2001. – 18 с.
6. Алексеева А. Жизнь в ауте. Архитектор Андрей Черников дарит надежду на возвращение в людское общество. // Литературная газета. – 2-8 февр. 2000 г.: статья – М., 2000. – С. 4.

Аннотация

В статье рассматриваются особенности формирования интерьерного пространства заведений социальной защиты детей, согласно первоначальной функции зданий, и направления строительства данных учреждений. Анализируются характерные элементы дизайна интерьеров в специально построенных учреждениях и в сооружениях, которые приспособлены под новые функции.

Ключевые слова: дизайн, интерьер, социальная реабилитация, безпризорные дети, первоначальная функция, здание, психическое развитие детей.

Abstract

In the article are considered characteristic singularities of the application of formation interiors spaces of institutions for children who require social protection according to initial function of buildings and directions of construction of given institutions. It is analyzed characteristic elements of interiors design in specially constructed establishments and in constructions which are adapted for new functions

Keywords: design, interior, social rehabilitation, homeless children, initial function, building, child's mental health.